

CAPACITĂȚI ȘI PERFORMANȚE ÎN VIZIUNEA ȘCOLII ȘI FAMILIEI

Oleg BUGA, doctor habilitat, profesor universitar,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți, R. Moldova

Natalia MELNIC, lector universitar,
Universitatea „PERSPECTIVA-INT”, R. Moldova

Abstract: For a part of the students assessing professor constitutes stimulants. " what they guided and energizes conduct, while for others same appreciation becomes a source frustration. Suction level is bracketfrom the level of performance on which the subject you want to see and believe that they will reach. Data on the level of suction should be linked with the values that characterise effective performance of school students, performance is usually expressed in notes. Important problems rose and in connection with the fear of failure in relation to the level of aspiration. This fear has an effect inhibitor and for defense purposes, the student would prefer to expect less than to take a chance. An important role in avoiding failure has degree of realism of the level of suction of students and parents, its correlation with the capabilities and skills of real elvilor. If this is not the case pupil feels frustrated, dissatisfied with is appreciated, incomprehensible by teachers, parents, and coworkers becomes isolated by collectively.

Pentru o parte din elevi aprecierea profesorului constituie stimulenți ce le orientează și energizează conduita, în timp ce pentru alții aceeași apreciere devine o sursă frustrantă și anxiogenă. Desigur, am numit aici extremele. Pentru a *modifica (schimba) atitudinea acestor elevi față de aprecierea profesorului, este necesar să cunoaștem cauzele, factorii care o determină. Acești factori și cauze trebuie căutate în structura psihică a elevului însuși, în mediul social din care el provine și în care trăiește, precum și în clasa, colectivul din care el face parte.* Atitudinea elevului față de aprecieri și note comportă un ansamblu, *un nod de relații*, unele din ele țin după cum am arătat de contextul social mai restrâns (familia) sau mai larg (clasă, școală), altele de personalitatea elevului. Punerea lor în evidență permite să se degajeze factori și condiții care generează sau favorizează anumite relații.

Cunoașterea factorilor de care depinde atitudinea elevului față de aprecierea profesorului reprezintă o mare importanță pentru munca educatorului. Cunoscând acești factori, profesorul poate să aleagă mijloacele cele mai eficiente pentru formarea, și dacă este cazul, schimbarea atitudinii elevului față de aprecieri și note.

Încercând să analizăm cauzalitatea complexă a atitudinii elevului față de aprecierea profesorului, factorii de psihogeneză și de sociogeneză, desprindem pe baza informației și a materialului faptic de care dispunem, următorii factori: *nivelul de aspirație al familiei și a elevului, opțiunea școlară și profesională, balanța formelor de întărire (relația profesor-elev), influența grupului educațional și statutul școlar al elevului.* În această lucrare ne vom ocupa doar de unul din acești factori și anume nivelul de aspirație ca factor al atitudinii elevului față de aprecierea profesorului.

Problema complexă a nivelului de aspirație s-a impus tot mai mult în cercetările psihologiei contemporane. Astfel s-au conturat numeroase opinii referitoare la natura fenomenelor legate de nivelul de aspirație, la structurile și implicațiile cunoașterii acestuia pentru studiul personalității.

Nivelul de aspirație este condiționat de nivelul de performanțe pe care subiectul le dorește și crede că le va atinge. F. Hoppe arată că nivelul de aspirație privește „scopul, așteptarea și pretențiile persoanei față de realizările sale într-o activitate ulterioară” [2, p119]. Această definiție, foarte generală, a fost abandonată de cercetători în favoarea celei date de J. Frank care definește nivelul de aspirație ca „nivelul performanțelor viitoare, într-o activitate familiară, pe cei care individul îi consideră în mod explicit că o va realiza, cunoscând nivelul performanțelor sale anterioare în aceeași activitate.”

Complexitatea acestei noțiuni, i-a determinat pe diverși cercetători, să definească nivelul de aspirație în variate feluri [6, p. 185], [1, p. 410]. Ceea ce este comun și esențial în majoritatea

definițiilor este faptul că *nivelul de aspirație este legat de fixarea unui anumit scop pe care individul dorește să-l atingă, în comparație cu ceea ce a realizat înainte*. De exemplu: știind că este foarte bine pregătit și cunoscând exigențele profesorului, școlarul aspiră la nota 10, se așteaptă la acest rezultat. Acest nivel de aspirație nu s-au stabilit în mod întâmplător, *ci se bazează pe rezultatele anterioare, pe performanțele din trecut*, performanțele care exprimă, măsoară într-un sens capacitățile proprii. Din însumarea acestor succese – punctate uneori de eșecuri – a realizat o judecată de valoare, desigur nemărturisită, dar explicită în rezultatul pe care elevul îl scontează în nivelul de aspirație manifestat în raport cu o sarcină sau probă. Un observator din afară poate citi nivelul de aspirație după reacție afectivă a elevului față de nota obținută la examen. Cine aspiră la nota 10 va fi profund nemulțumit dacă obține 7, în timp ce altul, care se situează prin aspirația sa doar la limită, va fi foarte mulțumit obținând aceeași notă. Nu trebuie să pierdem din vedere prin urmare *caracterul esențial relativ al reacției elevului la aceeași apreciere în funcție de nivelul de aspirație* [5, p. 57-59].

Prof. B. Zorgo în cercetările sale [10, p. 16-17] confirmă aceasta, găsind o pronunțată corelație pozitivă (de 0,80 și 0,90) între notele la care elevul se așteaptă, spre care el aspiră.

Este de remarcat faptul că nivelul de aspirație al elevului capătă expresie în limbajul notelor școlare. Se poate vorbi prin extensiune de o *notă-critică* definind aspirația s-au de o „notă-prag peste care elevul se declară mulțumit. Această notă-critică este sugerată la început de părinți, care fixează apriori reperul așteptat de ei pe scala de notare. Pentru a studia relația părinți-elev, referitor la nivelul de aspirație în legătură cu notele și aprecierile profesorului, am inserat în ancheta noastră următoarele întrebări ușor distanțate în chestionar:

1. Care este în general *nota*:

- a) peste care părinții sînt mulțumiți .....
- b) sub care se declară nemulțumiți .....
- c) indică nota sub care recurg la sancțiuni .....

Indicație: poți arăta o singură notă sau două note apropiate, de ex. 7 – 8

Și întrebarea:

2. Care este *nota limită*:

- a) peste care crezi că ai obținut o notă bună .....
- b) sub care apreciezi că ai obținut o notă proastă .....

Aceste întrebări urmăreau să transforme nivelul de aspirație al părinților și elevului în limbajul notelor școlare. Datele prelucrate și sistematizate pe clase și categorii de elevi (f. buni, buni, mediocri, slabi) au fost sistematizate și prezentate în tabele. S-a estimat numeric, ca diferență între notele critice, distanțele dinte părinți și elevi. Mai precis, s-a determinat distanța

dinte nota critică propusă de părinți și acceptată de elev, consemnându-se diferențele de - 1,0 +1 și +2. Când aspirațiile părinților cu privire la note sunt mai mici ale elevului diferența este -1, când ele coincid vom avea zero, iar când nivelul de aspirație al familiei este superior celui mărturisit de elevi, diferențele sînt pozitive (+1, +2). Presupunînd că există sub acest aspect deosebiri destul de nete între oraș și sat, am prezentat și o situație comparativă.

Din datele noastre rezultă că în clasa a VIII-a (urban) în 31,1 % din cazuri, nivelul de aspirație al părinților este mai mare decît al elevului cu un punct și în 9% din cazuri cu două puncte (în scara de notare). Rezultă că în clasa a VIII-a (urban), în proporție de 40% nivelul de aspirație al părinților este superior celui mărturisit și acceptat de elev. Doar în 12% din cazuri nivelul de aspirație al părinților este mai mic cu un punct decît al elevului.

Demn de remarcat este și faptul că acești din urmă elevi, deși au nivelul de aspirație mai ridicat decît părinții lor, în majoritatea lor sînt mediocri și slabi. Desigur nivelul lor de aspirație este superior, comparativ cu al părinților, dar, față de nivelul de aspirație al elevilor buni și foarte buni, el se prezintă scăzut.

Cu unele variații ne semnificative tendințele și regularitățile constante la clasa a VIII-a le găsim și la celelalte clase din mediul urban, ceea ce ne îndreptățește să afirmăm că *există o presiune certă a părinților asupra nivelului de aspirație al elevului: să reținem că această presiune este mai mare în clasele terminale (VIII, XII), precum și în clasa specială față de restul claselor. Cum este și firesc această presiune este mai accentuată la elevii mediocri și slabi. Apropiindu-se de clasa terminală, părinții, în dorința de a-și vedea copiii cît mai bine realizați în profesie și în viață, le cer mai mult, fără ca uneori să țină cont de posibilitățile lor și de consecințele care decurg de aici, în conduita elevilor: specularea notelor, copiatul, fuga de la ore cînd nu sînt pregătiți etc.*

Diferențele nule (0), cînd nivelul de aspirație al elevului coincide cu al părinților, se înscriu între 40% și 50%, ceea ce arată proporții rezonabile. Ceea ce ne surprinde sînt diferențele negative, cînd aspirațiile familiei se situează sub cele ale elevului. Ele sînt mai frecvente la elevii mediocri și slabi, indiciu probabil al resemnării părinților în fața insuccesului repetat al copilului. Ne apare clar că nivelul de aspirație al părinților este un determinant al nivelului de aspirație al elevului.

În scopuri comparative, să ne referim la cîteva constatări privind nivelul de aspirație al părinților din mediul rural, unde numărul părinților care au nivelul de aspirație mi mic, decît al elevului, este mai mare variînd de la 26% în clasa a VIII-a și 37,6% în clasa a XII-a, față de numai 12% și respectiv 15,8% în mediul urban. În mediul rural pentru mulți părinți nivelul de aspirație se confruntă cu nota critică (de promovare). În convorbirile purtate cu părinții le-am

pus întrebarea: „Cum învață copilul?”, la această întrebare cei mai mulți părinți din mediul rural dau răspunsuri de tipul următor: *destul de bine; n-a rămas în trimestrul acesta la nici o carte (la nici un obiect)* în timp ce părinții din mediul urban afirmă ”*bine, foarte bine, nu are decât trei de opt, are numai note de 9 și 10*”. Prin urmare pretențiile și pasiune familiei sunt mai mici decât în mediul urban. În mediul rural doar 29% din părinții claselor a VIII-a au nivelul de aspirație mai mare decât al elevilor (față de 40% din mediul urban). Procentul lor scade în clasa a XII-a la 13,3% de 11,2% în aceleași clase de la oraș.

Explicația acestor diferențe depășește cadrul lucrării, ea ține de analiza sociologică. Noi o considerăm doar ca un fapt care intră în „paralelogramul forțelor” implicate în determinarea atitudinii elevilor față de aprecieri verbale și note.

Pe baza notelor date de elev și certificate de profesor s-au determinat valorile de referință adică rezultate școlare. Din nou avem de-a face cu diferențe negative, diferențe nule și diferențe pozitive care marchează decalajul între aspirație și realizare. Comparând între ele datele obținute, rezultă indirect distanța dintre aspirația părinților și aspirația și performanța școlară a elevului. Luând contact cu realitățile școlii și exigențele profesorilor, elevul își fixează nivelul de aspirație mai real decât părinții, care nu rare ori își fixează scopuri arbitrare, rupte de realitățile școlii și chiar de posibilitățile elevului.

Importante probleme se ridică și în legătură cu teama de eșec în raport cu nivelul de aspirație. Această teamă are un efect inhibitor și în scop de apărare, *elevul preferă să se aștepte la mai puțin decât să riște decepția*. E vorba de o atitudine capabilă de a acționa asupra ansamblului echilibrului psihologic: *a spera mai puțin pentru a nu fi decepționat*. Eșecul va fi trăit cu atât mai dureros de elev cu cât aspirațiile lui sînt mai ridicate, adică cu cât distanța dintre excepție și reușita școlară este mai mare.

Un rol important în evitarea eșecului îl are *gradul de realism al nivelului de aspirație al elevilor și al părinților*, corelarea acestuia cu capacitățile și aptitudinile reale ale elevilor. În caz contrar elevul se simte frustrat, nemulțumit de felul cum este apreciat, neînțeleș de profesori, părinți și colegi, devine anxios și izolat de colectiv, situație care în ultimă instanță poate să-l ducă la inadaptare.

Trebuie să adăugăm că sursele sub sau suprarealizării în școală – pe lângă nivelul de aspirație – comportă și alți factori, cum ar fi stilul de muncă, echilibrul emotiv, condiții favorabile sau nefavorabile de mediu etc. Rezumînd aceste considerații, vom observa că *nivelul de aspirație are un rol central pentru înțelegerea performanțelor elevului de către profesor cît și pentru acceptarea de către elev a aprecierilor care se fac asupra muncii lor*.

Referințe bibliografice:

1. BOID, R., *Mc. Candles Children and Adolescents behavior and development*. New York: Holt, Rinehart and Winston, 1967.
2. FRANK, D.J. Individual differences in certain aspects of the level of aspiration. In: *American Journal of Psychology*, nr.47/1935.
3. ONOFREI, A. Particularități ale manifestărilor anxioase la preadolescenți și condițiile care intervin în declanșarea lor. În: *Revista de psihologie*, nr.2/1971.
4. POTORAC, EL. Unele probleme privind conceptul de nivel de aspirație. În: *Lucrări științifice*, vol. IV. București: Institutul Pedagogic Galați, 1970.
5. RADU, I. *Psihologia învățării*. București: Editura enciclopedică română, 1969.
6. ROȘCA, M. Relația dintre cunoașterea capacităților proprii și nivelul de aspirație la elevii întârziați mintal. În: *Studia Universitatis Babeș – Bolyai*, Cluj: Series Psychologia-Paedagogia, 1969, pp 27 – 36.
7. VRABIE, D. *Psihologia școlară*. Brăila: Evrika, 1999.
8. VRABIE, D. *Psihologia atitudinii elevului față de aprecierea școlară*. Galați: Porto Franco, 1994.